

Historiefornemmelser

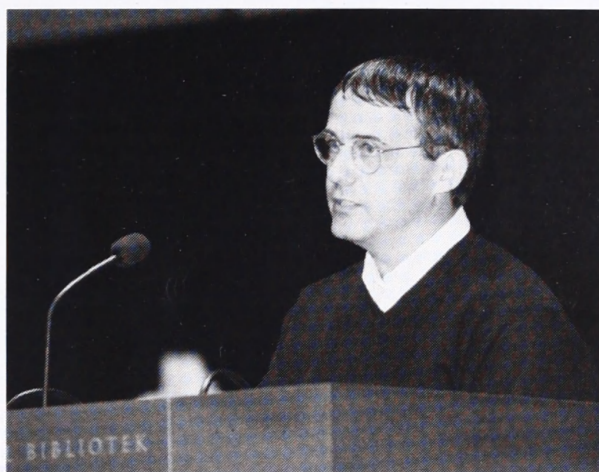
Tak ved modtagelse af H.O. Lange-Prisen

*Afredaktør af tidsskriftet Skalk,
Christian Adamsen*

For tidsskriftet Skalk er det en stor ære i dag at modtage H.O. Lange-Prisen. Det er et privilegium at være med til at formidle ny viden fra arkæologiens og historiens arena ud til et bredt publikum. Som det blev nævnt før, kommer man ikke uden om, at historien og arkæologien har en ganske særlig og bred folkelig klangbund i Danmark. Det mærkes ikke mindst, når man taler med udenlandske kolleger, som med misundelse bemærker den store opbakning, engagement og interesse. Det gælder både museumsarbejdet og tidsskriftfloraen.

Historieinteressens historie

Da den legendariske Christian Jürgensen Thomsen mere end 15 år efter at han havde erkendt treperiodesystemet – stenalder-bronzealder-jernalder – fik sig snøvlet sammen til at beskrive det på tryk i 1836, skete det med mæner. Den lille tryksag udkom i tusindvis af eksemplarer, som blev distribueret ud til enhver præst og lærer i landet. Her, tror jeg, at en vigtig brik af den folkelige fortidsinteresse blev lagt. Det var i øvrigt selvsamme Thomsen, der for mere end 150 år siden kom med det uforglemmelige hjertesuk: "Der skrives for mange bøger nu om stunder". Noget tilsvarende kan jeg i øvrigt ret let forestille mig, at mere end én bibliotekar i dette hus kan have mumlet for sig selv i en stille stund.

Christian Adamsen, redaktør af Skalk (Det Kongelige Bibliotek).

Ingemanns romaner satte kød og blod på historiens helte og skurke og bragte dem helt ind i de åbne børnesind. Grundtvig gjorde naturligvis sit, og ikke mindst folkehøjskolen kom med sin opblomstring efter 1864 til at spille en stor rolle for landboudommen. Mange fik netop på højskolen med dens levende historieformidling smag for lærergeneringen som levevej. Men måske er vi i dag tilbøjelige til at glemme, at det antityske var en væsentlig del af gødningen ved fremspiringen af den særlige danske glæde ved fortiden: Interessen havde sine forudsætninger i tiden.

Endelig er der de store fortællere Johannes Brøndsted, P.V. Glob og senere Erik Kjersgaard – de kunne skrive, og de kunne fortælle. De skrev lødigt, og enhver kunne og kan forstå det. På den litterære front blev de sekunderet af kæmper som Johannes V. Jensen og Martin A. Hansen. I kølvandet på alt dette opstod et lille blad ved navn Skalk, som med ledetråde som kvalitet, ligefremhed og tilgængelighed gør sit bedste for at løfte arven.

Forventningens glæde

At formidle historie er ikke let, og der kan nemt tilstøde forhindringer undervejs. Når vi i dag befinder os på Søren Kierkegaards Plads nummer 1, tør man måske fremhæve et begreb som forventningens glæde, idet den dog gerne skulle falde noget anderledes ud end tilfældet var for filosofiens forlovede. Jeg tænker her konkret på Biblioteksstyrelsens Bladpuljeudvalg. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi med forventningens glæde ser hen til den dag, hvor man begynder at administrere efter bekendtgørelsens ordlyd. Hvordan man er nået til den konklusion, at Skalk er et kommercielt foretagende, er ganske enkelt ubegribeligt. For det er vi ikke.

Historien er ikke kun fortid. Den har også en nutid og en fremtid. Det folkelige engagement findes stadig, og jeg vil gerne underbygge det ved at fortælle om to episoder.

Den indignerede murer

I november 1996 var der restaureringsarbejder i gang i Bjerring Kirke, en middelalderkirke, som ligger omtrent midt mellem Viborg, Randers og Silkeborg. Da murermester Finn Jensen, som var betroet det daglige arbejde, var ved at undersøge, hvordan der kunne føres elkabler fra våbenhuset og ind i kirken, stødte han lige under gulvet på en stor flad sten med runer på. Han indstillede naturligvis arbejdet, ringede straks til den arkitekt, som styrede restaureringen, og fortalte om sin opdagelse. Arkitekten, en studeret mand med længere akademisk uddannelse, affærdigede uden videre påstanden som ren snak, men det lod mureren sig nu ikke affinde med: "Jeg kender nok runer, når jeg ser dem!" udbrod han indigneret, og snart viste det sig, at han havde ret. Takket være Finn Jensens reso-

lutte indgriben skete der ikke skade på stenen, som er mere end 2 m høj og i dag kan beundres i kirkens våbenhus.

Guldhorns-guldkorn

Så sent som for knap en måned siden indtraf en anden begivenhed, som har fascineret mig. Et østjysk ægtepar, Johan Poulsen og Kirsten Dalum, besluttede sig for kvit og frit at overdrage familiens arvestykker, et sæt øreringe af guld, til Nationalmuseet. Ifølge en ubrudt tradition i familien gennem seks generationer skulle de være lavet af omsmeltet guld fra de stjalne guldhorn. Den sidste bærers svigermor var født år 1900 i Teglgårdsstræde blot én husblok fra det sted, hvor den formastelige tyv, den selvlærte guldsmed Niels Heidenreich i 1802 omsmeltede guldhornsguldet i sit køkken i Larsbjørnsstræde. Da familien blev opmærksom på, at der eksisterede et tilsvarende sæt øresmykker på Ringe Museum – og med en tilsvarende mundtlig tradition – gik det op for dens medlemmer, hvor sjældne de var. Man var ikke i tvivl om det rigtige i at overdrage smykkerne til Nationalmuseet.

Ikke nok med at familien dermed udviste konduite, den har også ordet i sin magt. Hr. Poulsen blev således citeret for bemærkningen: "Historien står til troende, i *min* familie er kvinderne meget sanddru!", og hans hustru Kirsten Dalum supplerede: "Det er en beskeden familie. De ville ikke komme møffende op på Nationalmuseet, hvis der ikke var sådan en påfugl som mig i familien. Øreringene har været ude og more sig meget. Jeg elsker fest og ballade." "Jeg syntes jo, det var en god historie," tilføjede Kirsten Dalum, og det kan man jo kun give hende ret i.

202 år efter tyveriet kan øreringene antagelig ikke anses for at være hælervarer længere. Alligevel valgte familien at over-

drage dem til fælles eje, og nu indleder disse smykker således deres tredje alder, måske ikke helt så livligt som på de østjyske dansegulve, men til gengæld med så mange desto flere beundrere.

Ungdommen nutildags

Interessen for historie og arkæologi skal jo komme et sted fra, og det er nærliggende på en dag som denne at spørge, hvordan det står til med historie som skolefag. Man hører ofte udtrykket "den historieløse generation". Jeg har selv mest været tilbøjelig til at slå det hen; helt så galt kunne det vel ikke stå til. Men på det sidste er jeg blevet klar over, at udtrykket virkelig har noget på sig. At ungdommen er uvidende og uopdragen er selvfølgelig ikke noget nyt. Det synes tværtimod at være en af Historiens få konstanter, og det havde allerede Sokrates sin klare mening om: "Vore dages ungdom elsker luksus. Den har dårlige manerer, foragter autoritet, har ingen respekt for ældre mennesker og snakker, når den skulle arbejde. (...) Den modsiger sine forældre, skryder i selskaber, sluger desserten ved spisebordet, lægger benene over kors og tyranniserer lærerne". Ak ja.

Få lærere og faglærere

Og hvordan står det så til i folkeskolen? Når man som jeg har et barn i skolealderen, bliver man pludselig efter mange år mindet om, at skolen faktisk stadig eksisterer. Skønt naturligt på en anden måde. I dag er det sådan, at når skemaet skal lægges for alle skolens lærere, klasser og lokaler, sker det efter et forud fastlagt princip. Naive personer som undertegnede tror uvilkårligt, at lærere fortrinsvis underviser i fag, de har liniefag i fra seminarierne. Det er det, man kalder faglærer-princippet. Men deri tager de ganske fejl. Oftest praktiserer

man det såkaldte få lærer-princip, hvilket indebærer, at børnene har så få lærere som muligt. Lærernes kvalifikationer er altså sekundære i forhold til et påstået hensyn til klassens sociale velbefindende. Man mener i ramme alvor, at børnene med få lærer-princippet får en lige så god eller endda bedre undervisning end med faglige mere velfunderede lærere. Ja, tænk engang.

Til det er blot at sige, at hvis et fag har fundet vej til skoleskemaet, må det betegnes som væsentligt – af den ene eller anden grund. Og så må man tage hvert eneste fag alvorligt. Det er indlysende, at de små fag – historie, natur og teknik, kristendoms-kundskab og geografi – og ikke et ord om Nakskov! – meget let bliver tabere i spillet om børnenes engagement. Det er i vid udstrækning sket, og resultaterne vil vi mærke i mange år fremover. Det er den nutid og den fremtid, man kalder vidensamfundet, hvordan det så nærmere hænger sammen.

Hvad skal det nytte?

For historiefaget i gymnasiet er der netop fremkommet et initiativ, man kalder det kerneområder, dvs. en længere serie emner, som fremover vil være obligatorisk for alle elever. Det skal give sammenhæng og en større grundlæggende viden. Det er bestemt et fremskridt – det var måske også svært at forestille sig andet – men man bliver alligevel betænkelig, når man erfarer mere om tankerne bag: Alene emner, som har direkte relevans i nutiden, kan bruges i undervisningen, mener Undervisningsministeriets konsulent for historie i gymnasiet. Det historiesyn, og for den sags skyld også det dannelsessyn, som synspunktet er udtryk for, er så snævert og i sig selv historieløst, at man må undres dybt.

Finale

Hvis den historieløse ungdom skal opnå blot lidt af det selvfølgelige og ligefremme forhold til fortiden, som den runekyndige murermester og den danseglade øreringsejer så tydeligt har demonstreret, så skal der gøres et stort stykke formidlingsarbejde nu og i de kommende år. Udfordringen er ganske stor. Man kan næppe i dag forudsætte nogen særlig forhåndsviden, men en vis hunger efter konkret viden føler jeg nu nok er til stede.

Hvis jeg som afslutning skal udtrykke et ønske for fremtiden, et håb, så skal det være, at den slags synspunkter, der som nævnt stadig er toneangivende i det danske

skolevæsen, inden alt for længe vil blive pakket omhyggeligt ind i syrefrit papir, lagt i en godkendt papæske og forsigtigt placeret på en hylde i et klimastyret magasin enten på Dansk Skolemuseum eller på en anden kulturbevarende institution, der kan afse lidt plads på sit overfyldte depot. Dermed vil vi alle kunne føle os forvissede om, at disse ganske besynderlige og helt irrationelle kulturtræk, som rådede i Danmark i den sidste fjerdedel af det 20. og endda et stykke ind i det 21. århundrede efter Kristus, vil blive bevaret på betryggende vis – til oplysning og underholdning for efterslægten – som en del af vores fælles kulturarv!

Hjertelig tak for den fornemme pris!

H.O. Lange-Prisen 2004 blev modtaget af Skalks grundlægger, antikvar Harald Andersen og tidsskriftets nuværende redaktører Christian Adamsen og Jørgen Kraglund. Festtalen blev holdt af fhv. rigsantikvar ved Nationalmuseet Olaf Olsen. Direktør ved Det Kongelige Bibliotek bød velkommen til årets prisuddeling og adm. direktør Bjarne Ponikowski, G.E.C. Gad A/S forestod prisoverrækkelse (Det Kongelige Bibliotek).